

TRANSFORMERING AF VANDVÆRKSGRUNDEN
VÆRDISÆTNING

Every new work of architecture intervenes in a specific historical situation. It is essential to the quality of the intervention that the new building should embrace qualities that can enter into a meaningful dialogue with the existing situation. For if the intervention is to find its place, it must make us see what already exists in a new light

Peter Zumthor

IDENTIFIKATION

Besigtigelsesdato	Februar 2015
Besigtiges af	Julie Solfeldt
Matr. nr	Vestervold 16
Adresse	Studivstræde 56, Axeltorv 13
Kommune	København K
Ejer	Københavns Kommune
Opførelsesår	1859
Arkitekt	N. S. Nebelong, Arkitekt og Stadsbygmester
Oprindelig anvendelse	Vandværk
Nuværende anvendelse	Børnebyen Vandværket spillestedet Pumpehuset
Bevaringsstatus	Nationalt industriminde 2007 Fredet 2010

ANALYSE

Kulturhistorisk Analyse:

Som beskrevet i programmet blev Københavns første vandværk bygget som en reueliner i forsvarsringen i 1859. Anlægget lå dermed på glaciets mellem Helmers og Schacks bastion, og fortærrerens udførmning blev bestemmende for den spidse vinkel anlæggets bygninger var placeret efter.

Efter voldens fald kom anlægget til at indgå i Aborrepareren, der eksisterede fra 1888 til 1904.

Anlægget slukkede pumperne i 1950 og har efterfølgende været administreret af Københavns Vand som også har haft kontorer der. Idag har Børnehuset Vandværket til i hovedparten af de forkellige bygningsdele på nær maskinebygningen, hvor spillestedet Pumpehuset holder til.

ANALYSE

Historisk Analyse:

Anlægget er tegnet af Arkitekten N. S. Nebelon og består af 9 bygningsdele:

Maskinebygningen, Kedelbygningen, Kulbygninge, Skorstenen, Bolig 1, Bolig 2, Kontorbygning 1, Kontorbygning 2 og Vagtstue og bolig med gårdsplads og fæstningstærren.

Alle bygningsdelene opført i gule teglsten med saddetag med sort skifer, på nær Portnerboligen der er opmuret bindingsværk. Vinduerne er alle malet i en mørk grøn farve. Alle bygningerne fik restaureret taget i 2011.

Grundet anlæggets løbende udvikling har bygningsdelene ændret størrelse og funktion, men dette er gjort meget tro med det originale udtryk.

Maskinebygningen fra 1859 er anlæggets højeste og er forlænget i to omgange ud mod Studiestræde.

Kedelbygningen fra 1859 er ligeledes forlænget for at skaffe plads til flere dampmaskiner. Forlængelsen har påvirket Kontorbygning 1, der derfor er blevet forkortet fire fag.

Kulbygningen fra 1859 har en gennemgående port og fire i gavlen, hvilket er ret usædvanligt.

Skorstenen var oprindeligt placeret for enden af Kulbygningen og var firkantet. Den nuværende dampskorsten er fra 1939 og cirkulær. I 1972 blev den forkortet 10 meter og står nu i 33 meter og er centrumsdannede for gårdrummet.

Kontorbygning 1 fra 1859 var oprindeligt inspektørbolig og

ANALYSE

var volumemæssig pendat til direktørboligen. I 1884 blev den forkortet med fire fag og anlaggest strenge symetriske geometri gik tabt. I 1907 blev den forhøjet fra en til to etager, og den ornamentalske tandsnitsgesims fulgte med op. Mod studiestræde er karnappen, der oprindeligt var placeret centralt på bygningskroppen, pga forkortningen i 1884, nu ud i siden mod Maskinebygningen. Indgangen mod gårdspladsen er i risalitten, der er afsluttet i en trekantsgavl.

Kontorbygning 2 fra 1889 ligger ud mod Studiestræde og har en ligende ornamentalsk gesimsbånd.

Bolig 1 fra 1859 var bolig for tre fyrbødere. Den er i ni fag og har semetrisk to indgange i risalitterne der er i fag nummer to og otte. Risalitterne er afsluttet i gavltrekanter og bygningen har en yderst ornamentalsk gesimskant. Vestfacaden lå oprindeligt helt ud til forsvarsværketskant og har muligvis derfor ingen karnap.

Bolig 2 fra 1854 var oprindeligt bolig til to maskinmestere. Senere har den været direktørbolig og herefter kontor. Den er i otte fag og har symetriske risalitter med indgang mod gårdspladsen i fag nummer to og syv. I den nordøstlige facade er der to karnapper, både den oprindelige midt på bygningskroppen og en yngre mod Maskinebygningen mod øst.

Portnerboligen fra 1887 er eneste bygning der er opført i bindingsværk og tavlene er muret i guletegl. Ud mod gårdrummet er en stor karnarp, isat store vinduer. Bygningen blev ved tagrestaureringen i 2011 klodste gevaldigt op,

ANALYSE

men står stadig meget skævt.

Vandværksgrunden lå originalt mellem to bastioner omkranset af voldgraven og det stærkt skrående tærræn. Ved anlæggelsen af Aborreparken i 1888 fik anlægget et støbejernsstakit om sig, for at definere forskellen på park og vandværk, da udearealet var meget grønt og velholdt. På gårdspladsen lå der oprindeligt brosten og den var indelt i små grønne osæer. Her groede der blomster, buske og flere større træer. Efter anlægget ophørte med at fungere som vandværk har vandværksgrundens udearealer været udsat for store ændringer i form af ny belægninger og bevægelsesstrukture. Børnehuset Vandværkets har opført legeplads på størstedelen af grunden og Pumpehuset har opført en udendørscene.

ANALYSE

Antikvarisk analyse

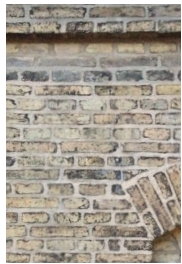
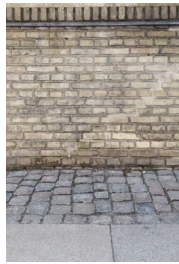
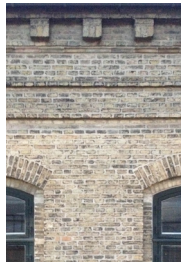
Exteriør:

De otte bygningsdeles ornamentik og skalaforhold og det uderum, der bliver defineret af deres indbyrdes størrelsesforskelle og planmæssige fodaftryk er meget autentisk og lig det originale udtryk.

Da børnehuset Vandværket flyttede ind på matriklen blev noget af det originale stakit erstattet af et stålhegn, der kunne holde børnene inde på legepladsen.

Interiør:

Da anlægget har skiftet funktion, er det meste af den originale interiør dækket ind eller fjernet grundet de nyere bygningskrav og skiftende funktioner.

ANALYSE

Teknisk tilstand

Den generelle tekniske tilstand er rigtig god. Da anlægget ikke har stået tomt eller ubrugt efter endt virke, er anlægget løbende vedligeholdt. Ydermere har nomineringen af nationalt industriminde i 2007 og fredningen i 2011, medført at alle bygningsdelene ved disse lejligheder er blev grundigt gennemgået og tiltrængte forbedringer, som tagene, blevet restaureret.

ANALYSE

Topografi analyse

Grundet Vandværksgrunden oprindelige placering i forsvarværket, er der markante tærrenspring og fald. I den østlige del falder tærrenet helt ned til 5 meters dybde, i den vestligedel omkring 2 meter og ved den sydligedel ned mod Axeltorv omkring 1 meter. Dette tærren giver Vandværksgrunden sit særkende og unikke udtryk ulig andre steder i København.

ANALYSE

Trafikale analyse

Mod øst deler den store hovedfærdselsåre H. C. Andersens boulevard matriklen fra den gamle bykerne. Den er stærkt trafikeret, er tre-sporet med cykelsti, fortorv og parkeringslommer. Den forbinder nørrebro med indreby og amager. Kulturstyrelsen og Landsbyggefonden skærme utrolig meget både mod støj, visuelt udsyn og for lys. Mod syd deler vejene Studiestræde og Axeltorv(vej) matriklen fra Axeltorv. Den er med to vejbaner og fortorv. Denne forbindelse benyttes både som vej og som parkeringsgade. På Studiestræde modsat Vandværksgrunden skærmer karréstrukturen for lys, men da Vandværksgrunden er dyb, skygger den mest for lyset på vejen. I karréns stuetage er der flere restauranter og hoteller, som har udeservering på fortorvet. Åbningen mellem karréen og Palads biografen ved Axeltorv tillader en masse lys at strømme ind mod Vandværksgrunden. Langs den østlige del af Axeltorv er der mere udeservering og et par bænke og i torvets nordelige ende stoppes torvet af et bånd af cykelparkering og to træer. Axeltorv(vej) og de to Kejserlind træer er membran mellem Vandværksgrunden og Palads biografen. Den sydlige forbindelse er en mindre færdselsåre mellem Frederiksberg og indreby og Amager. Hammerischgade mod vest er en medium færdselsåre, der følger banegraven fra Vesterport op til H. C. Andersens Boulevard. Grundet banegravens fordybning er der rigt lys fra vest i eftermiddags og aftenstimer. Tærrenforskellen på de 2 meter skærmer dog en smule for lyset yderst på grunden. Støj fra banegraven og trafik er alt i alt moderat acceptabelt.

ANALYSE

Arkitektonisk analyse

Anlæggets højeste bygning er skorstenen på de nuværende 33 meter. Den centraliserer gårdspladsen i plan og markerer sig i bybilledet. Resten af anlægget har en bygningshøjde der variere fra 11 til 15 meter. Anlægget opfattes derfor lidt småt i forhold til den omkringliggende kontekst. Ved færdsel inde på anlægget er denne skala dog mere menneskelig og behagelig.

Bygningsdelene symetriske åbninger, takter og taghældninger giver stedet en ro og sammenhæng. Bygningernes ændringer er gjort umådeligt følsomt og denne bygningshistorik beriger anlæggets udtryk og form.

Hele anlægget er opført i gule teglsten der ligger i et krydsforbandt, i de forhenværende boligbygninger er der dydberelief i facaderne og i gavlene er der strømskifte ved taghejsningen. Disse bygninger har også dekorative tandtakket gesimsbånd.

VÆRDISÆTNING

VÆRDISÆTNING

Da anlægget er fredet står det klart at hele anlægget er yderst bevaringsværdigt både grundet stedets historie og arkitektoniske kvaliteter.

Grundet de nødvendige transformeringer af interiore har bygningsdelene mistet meget af sit oprindelig udtryk og materialitet. Dog er facader og tag stort set indtakt eller i original udformning og dermed mest tro mod det oprindelige udtryk.

Tærrenet er også bevaringsværdigt med det udgangspunkt at det stadig skal være muligt at opleve dette tærrenspring , dog på sådanne en måde, at det er indtageligt og bidrager til anlæggets sammenhæng med byen.

VÆRDISÆTNING

ANBEFALINGER / INDGREB

Bevares:

De otte bygningsvolumner bør ikke ændres i udtryk eller udvendige udformning.

Subtraheres:

Mellemgangsbygningen mellem de to kontorbygninger bør rives ned grundet den skæmmende effekt på anlæggets geometri og forbindelser.

Den midlertidige containerbygning til Pumpehuset bør erstattes med en mere vedvarende bygning der mimer samme udtryk som resten af anlægget og som give Maskinbygningen mere luft og plads. Denne addition ville også give mere areal til Pumpehusets scener og gæster. Ydermere bør den lille vagtbolig og stue rives ned, da den ingen nuværende funktion har og ej heller er opført lig det oprindelige anlæg. Den skæmmer ydermere forbindelsen til Axeltorv.

Skorstenen er ikke i brug, men bør bevares for at stedets historie og særkende ikke går tabt.

Adderes:

Tærren der gør Vandværsgrunden tilgængelig og fremmer forbindelsen med byen.

Ved Pumpehuset adderes en mere vedvarende bygning der mimer samme udtryk som resten af anlægget og som ingår i stedets heraki og giver Maskinbygningen mere luft og plads. Denne addition skal rumme en udendørscene og faciliteter til spillestedet Pumpehuset.

VÆRDISÆTNING

Transformeres:

Kedel- og Kulbygning bør transformeres om til udstillings- og konference hal, som kan rumme større forsamlinger, fordrag og modeshows. Den sydligste del af Kedelbygning transformers om til en digital læsesal, hvor borde med skærme og reoler med scankoder inviterer til fordybelse.

Kontorbygning 1 bør tilbageføres til administrativ kontorbygning og rumme kontorfaciliteter for hele Vandværksgrundens funktioner.

Kontorbygning 2 bør transformeres om til studie og grupperum, hvor studerende, ældre, iværksættere og børneinstitutioner kan booke rum til mindre møder og ligende. Bolig 1 transformers om til cafebutik hvor salg af lokalt og nationaltfremstillet design, kunst, keramik, smykker og planter kan sælges.

Bolig 2 transformeres om til en restaurant med åbent køkken hvor madkultur kan opleves og nydes. Udeservering ved husets sydvestlige facade vil være oplagt.

VÆRDISÆTNING

Forbehold

Fredningen fra 2011 lagde vægt på at adskillesen fra byen i form af støbejernshegnet og tærrenforskellen, var meget bevaringsværdig for at holde på stedets historie. Denne del af fredningen er delvist korrekt, idet tærrenforskellen er fra den oprindelige fæstningsring og derfor yderst vigtig at bevare, dog er støbejernshegnet ikke bevaringsværdigt idet det ikke er originalt og på ingen måde er med at til at bevare stedets historie. Det var en foranstaltning da anlægget var vandværk og nu som børneinstitution, men det holder ikke på anlæggets historie, kun på distancen til byen. Det er derfor yderst nødvendigt at fjerne dette for at anlægget kan blive en del af byen.

VÆRDISÆTNING

Materialevalg:

Da hele anlægget er opført i gule tegl i krydsforbandt bør adderede volumne opføres i samme materiale. Anlæggets detaljerede gesimser, gennemgående taghældning og relief bør ligeledes artikuleres ved addition.

Additioner bør ikke overstige Maskinebygningens højde, for at undgå at ødelægge hele anlæggets interne heraki. Additioner bør heller ikke placeres inden for anlæggets originale plangeometri.

Ved transformeringer og restaureringer bør det oprindelige udtryk og materialer vedligeholdes og genetablers.

